

“Eigen belastingheffing vormt basis voor goed waterbeheer”

De meest markante zetel van een waterschapsbestuur is wellicht kasteel Bouvigne in Breda, gelegen op het gelijknamige landgoed aan de zuidkant van deze stad. In 1972 aangekocht door het Hoogheemraadschap West-Brabant, in de jaren daarna zorgvuldig gerestaureerd, en met zijn Franse, Engelse en Duitse tuinen in ere hersteld. Toen in 2004 het hoogheemraadschap opging in het nieuwe all-in Waterschap Brabantse Delta waren de bestaande kantoren te klein en week men uit naar een kantoorflat in Breda-Oost. De bouw van een groter kantoor op het landgoed, dat inmiddels de status van ‘historische buitenplaats’ heeft gekregen, leverde veel weerstand op. Toch ging vorig jaar de eerste paal daarvoor de grond in en staat ingebruikname dit voorjaar gepland. De man die dit gevoelige proces leidde, was Joseph Vos, de eerste dijkgraaf van het nieuw gevormde waterschap. Verslag van een gesprek met hem in zijn kantoor, nu nog in het Hof van Breda aan de A27.

Hoe is Brabantse Delta ontstaan?

“Binnen het gebied van het voormalige Hoogheemraadschap West-Brabant bestonden vier inliggende kwantiteits-beherende waterschappen, die elk ook weer ontstaan waren uit de fusie van vele kleinere waterschappen: Dongestroom aan de oostzijde, Land van Nassau aan de noordzijde langs Hollands Diep en Volkerak, Scheldekwartier aan de westzijde en Mark en Weerijds in het midden rond Breda tot aan de grens met België. Deze vijf waterschappen zijn samengevoegd: per 1 januari 2004 is Brabantse Delta van start gegaan als integraal waterschap. Ons gebied loopt vanaf Waalwijk, midden door Tilburg heen, tot Baarle-Nassau, volgt de Belgische grens tot Zeeland en wordt verder door Krammer, Volkerak, Hollands Diep en Bergse Maas omsloten. Het is 175.000 hectare groot, telt 800.000 inwoners en 21 gemeenten.”

Wat is de hoofdproblematiek hier?

“Ik zeg wel eens: wij zijn Nederland in het klein. We hebben hier hoge zandgronden met beekdalen, met de problemen van de verdroging en de opgave water te bufferen en langer vast te houden. Ook kleipolders, beneden NAP, die in 1953 voor een deel onder water gestaan hebben en waarbij ook hier vele mensen omgekomen zijn. Verder kent het gebied veel industrie, met als grootste terrein Moerdijk. Brabantse Delta kent ten slotte primaire waterkeringen, de afstemming met landbouw en natuur en als grote steden Breda, Roosendaal en Bergen op Zoom. Dus een breed pakket van opgaven, waarbij er eigenlijk niet één dominant is.”
“De steden zijn in het verleden ontstaan op de grens van hoog en laag, van zand en klei. Het was een goede plek om te wonen, er was voldoende water, ze waren voor schepen

bereikbaar, de kleigrond was vruchtbaar, de zandgronden werden als hooiland gebruikt. In de Middeleeuwen zijn hier grote hoogveenpakketten op de zandgronden afgegraven en is een enorme turfindustrie ontstaan. Namen als Turfvaart herinneren daar nog aan. Alle steden hebben een turfhaven. Uit de vaderlandse geschiedenis kennen we het Turfschip van Breda. Voor een deel was het veen zoutdragend, kon men zout winnen door de turf te verbranden. De hoge zandgronden veroorzaken een snelle afstroming van het regenwater, dat eerst door de steden heen moet en vervolgens via de polders traag naar Krammer en Volkerak loopt. De geringe doorgang door de steden is misschien wel het meest specifieke probleem van Waterschap Brabantse Delta.”

Wat speelt bij de primaire waterkeringen?

“West-Brabant heeft qua veiligheid natuurlijk veel baat bij de realisatie van de Deltawerken gehad. Het Hollands Diep is nu onderdeel van het rivierenstelsel en het Krammer-Volkerak is binnenwater geworden. We hebben nu vooral te maken met grote projecten in het kader van ‘Ruimte voor de Rivier’. De Overdiepse polder is daarbij de meest smaakmakende. Het wordt een overloopgebied, waar gemiddeld één keer per 25 jaar water in zal komen te staan. Daar staan 18 boerderijen. Op voorstel van de bewoners zal de helft zijn bedrijf opgeven. Voor de andere helft wordt een nieuwe boerderij gebouwd op terpen aan de nieuwe buitendijk, die langs het Oude Maasje loopt. We beginnen nu met de uitvoering, waarbij het waterschap het civieltechnische werk verricht.”
“In het Krammer-Volkerak hebben we vooral te maken met blauwalgen. De enige oplossing voor dit waterkwaliteitsprobleem

is het weer verzilten van deze wateren. Dat betekent dat West-Brabant weer aan zout water komt te liggen, dat er sluisen nodig zijn en dat er vanuit het Hollands Diep een alternatieve watervoorziening voor de landbouw moet komen. Het Krammer-Volkerak is ook een mogelijke bergingslocatie in ‘Ruimte voor de Rivier’. Dat houdt in dat daar de keringen op hoogte gebracht moeten worden.”

Wat doet u in de steden?

“De meeste steden liggen op de naad van Brabant. Die overgang is door kwel ook ecologisch interessant, met een bijzondere flora en fauna. Die proberen we weer terug te krijgen, zodat nieuwe mogelijkheden voor de natuur ontstaan. Maar de stedelijke omgeving is verstandig. Voor Breda bijvoorbeeld komen de Bovenmark en de Aa of Weerijds, die beide in Vlaanderen ontspringen, samen en moeten zich dan met al hun water door de singels van die stad persen. We hebben kades opgehoogd, bovenstreams extra berging en benedenstreams boezems aangelegd. Daarmee hebben we de wateroverlast in de stad van één per 50 jaar teruggebracht naar één keer per 100 jaar.”
“Die bergboezems zijn in feite niets nieuws. In dit gebied lag de Zuidelijke Waterlinie. Deze liep van Heusden via Geertruidenberg en Steenberg naar Bergen op Zoom en is heel vaak gebruikt, tegen de Fransen en de Spanjaarden. Bijeengeteld heeft dit gebied 50 jaar lang onder water gestaan. Geen discussie met boeren over hun oogst, men deed het gewoon. Ik vind het mooi om ook die cultuurhistorische aspecten in ons werk te betrekken en zichtbaar te maken. De Waterlinie, de turfwinning, de krekens die hier vroeger liepen.”

Hoe doet u dat?

“Dat kan zijn samen met de gemeenten ten behoeve van recreatie en toerisme. We steunen soms particuliere stichtingen met een specifiek doel, bijvoorbeeld het zichtbaar maken van een oude fortificatie. We investeren ook veel in de bestrijding van de verdroging. Bij allerlei voorzieningen voor landbouw en natuur kun je onze wateropgave een plek geven. Met de provincie hebben we een eerste en een tweede bestuursakkoord gesloten om samen onze doelen op gebied van water en natuur te realiseren. Uniek in Nederland. Geen discussie over een exacte kostenverdeling, gewoon ieder de helft. Bij de eerste overeenkomst ieder 30 miljoen, bij de tweede ieder 125 miljoen. Een geweldige stimulans voor de inrichting van het buitengebied, waarbij we als waterschap vaak het voortouw hebben.”

Brabant had de naam erg nat te zijn.

“Dat is ook zo. Daarom zijn hier veel ruilverkavelingen uitgevoerd om het water zo snel mogelijk af te voeren. Mede daardoor is er in de jaren 60 en 70 een omslag gekomen en is Noord-Brabant sterk verdroogd. Als ik nu trots sta bij een beek die we weer laten meanderen, besef ik dat een voorganger van mij daar 30 jaar geleden trots stond toen de beek recht-

getrokken was. We doen er nu van alles aan om de verdroging terug te dringen.”

Zijn er bij de afvalwaterzuivering nog bijzondere zaken?

“Uniek fenomeen is de afvalwaterpersleiding van het industrieterrein Moerdijk naar de Westerschelde. Die dateert nog uit de tijd dat de Westerschelde één van de wateren was die bestemd was voor het ontvangen van ongezuiverd afvalwater; dat was het beleid van midden jaren 60. Oorspronkelijk betrof het een enkele leiding, nu een dubbele, met een diameter van twee meter. Behalve de chemische bedrijven van Moerdijk hebben we hierop ook enkele steden en dorpen aangesloten en zuiveren we het water vervolgens in de rwzi Bath, voordat het effluent bij Waarde geloosd wordt. Een grote installatie met een capaciteit van ruim 500.000 i.e. Daarnaast hebben wij nog 16 kleinere rwzi's. Daar proberen we de zuivering te verbeteren, met energietेरugwinning en extra zuiveringstrappen als dat nodig is.”

“Paradepaardje is onze installatie in Loon op Zand. Het effluent daarvan voedt de vijverpartijen van de Efteling in Kaatsheuvel. Na een extra nazuivering en het passeren van vijvers buiten het terrein van de Efteling komt het water daarin terecht. De vijvers zijn en blijven helder.”

Wat hebt u gedaan voordat u dijkgraaf werd?

“Ik ben geboren in 1948, in Roosendaal, als jongste in een gezin met 13 kinderen. Als boerenzoon volgde ik een tuinbouwopleiding en begon ik in 1970 een eigen boomteeltbedrijf met laanbomen. Al jong nam ik deel aan het bestuurlijk werk, eerst in de boomteeltwereld, daarna ook in de politiek. Op mijn 30e werd ik lid van de

gemeenteraad van Roosendaal. Mijn vader en grootvader waren dat ook, boer en daarnaast bestuurder. Mijn opa zat voor een voorloper van de KVP in de Provinciale Staten en in de Tweede Kamer. Hij was bestuurder bij diverse coöperaties. Mijn vader was wethouder, voorzitter van de Boerenbond, bestuurslid van onder andere de suikerfabriek. In 1982 werd ik wethouder. Ik heb toen mijn bedrijf verkocht en ben fulltime bestuurder geworden.”

Welke portefeuille had u?

“Vooral Ruimtelijke Ordening en Milieu. In die sector heb ik eigenlijk steeds gezeten. In 1991 werd ik benoemd tot burgemeester van Someren, een landelijke gemeente in De Peel met 18.000 inwoners. Na acht jaar werd ik burgemeester in Uden, in het noordoosten van Noord-Brabant, maar stedelijker, met 40.000 inwoners. Per september 2004 ben ik benoemd tot dijkgraaf van dit nieuwe waterschap. Als wethouder van Roosendaal was ik eerder al lid van het algemeen bestuur van het hoogheemraadschap. Roosendaal had vroeger als ontpolderd gebied een kwaliteitszetel in dat bestuur. In Noord-Brabant waren diverse steden ontpolderd die zelf hun waterbeheer regelden. In de jaren 80 zijn deze weer in waterschapsverband gebracht.”

Hoe hebt u de overstap van algemeen naar functioneel bestuur ervaren?

“Wat ik mis, is de rol van burgervader. Hier in Noord-Brabant was je daar druk mee. Als burgemeester werd je overal bij betrokken. Wat ik prettig vind is het concreet bezig zijn, het fysiek gericht zijn. Als wethouder en ook als burgemeester had

ik doorgaans de portefeuille Ruimtelijke Ordening en Milieu, portefeuilles die ook al dat karakter hadden. Maar als burgemeester van Someren heb ik ook de uitbraak van de varkenspest meegemaakt. Dat was iets heel anders. Uiteindelijk is daar de Reconstructiewet uit voortgekomen en hebben we met die ervaring veel goeds kunnen doen voor de structuur in het buitengebied.”

Hoe staat u in de huidige waterketendiscussie?

“Brabantse Delta heeft ervoor gekozen gelijktijdig met alle gemeenten een optimalisatiestudie van het afvalwatersysteem op te zetten. Nu sluiten we met de gemeenten afvalwaterakkoorden, waarin we vastleggen wie welke investeringen in het systeem doet. Daar zit het ketendenken in. Met drinkwaterbedrijf Brabant Water hebben we wel twee keer per jaar overleg, maar daar blijft het tot dusverre bij. Ook op het gebied van het heffen en innen van belastingen werken we steeds intensiever met gemeenten samen. Samen met Breda, Oosterhout, Etten-Leur, Roosendaal en Bergen op Zoom zetten we één belastingkantoor op, waarin we alle belastingactiviteiten onderbrengen. Die vijf gemeenten vertegenwoordigen de helft van de inwoners van dit gebied. Daar komt winst uit, qua geld en qua kwaliteit. Het is ook voor de bevolking aantrekkelijk één loket te hebben.”

Hoe ziet u de toekomst van de waterschappen?

“U weet dat de waterschappen de regering aangeboden hebben 100 miljoen euro te

Joseph Vos (foto: Boyd Smith Photo).

“Vraagtekens bij verdere opschaling”

bezuinigen op de hoogwaterbescherming en de muskusrattenbestrijding. Dat geld moet verdiend worden door onder andere betere samenwerking met de gemeenten en eventueel door opschaling van de waterschappen. Je moet wel goede toetsingscriteria hebben als je efficiencywinst wilt hardmaken. Groter is niet zomaar efficiënter. Belangrijk is dat de mensen weten wat je doet. De landbouw weet prima wat de waterschappen doen, maar stedelingen en ook dorpelingen beseffen het niet. Zij houden zich daar ook niet mee bezig. De waterschapsstructuur heeft bewezen heel waardevol te zijn. De eigen belastingheffing is van essentieel belang. Ze voorkomt afweging tegen andere prioriteiten. De hele wereld komt hier kijken. Maar naamsbekendheid is niet afhankelijk van de moeite die je daarvoor doet. Als bestuur word je afgerekend op fijnmazigheid. Je moet weten wat er speelt in het gebied, wanneer boeren water willen hebben, waarom mensen klagen. Dat is bij onze huidige grootte al lastig genoeg. Vandaar mijn vraagteken bij verdere opschaling. Hier speelt die gedachte in ieder geval nog niet.”

Maarten Gast